

könyv
könyvtár
könyvtáros

2003
november

DEÁK FERENCZ.

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

---

12. évfolyam 11. szám

2003. november

Tartalom

Könyvtárpolitika

Cselekvési terv a digitalizálási programok és koncepciók összehangolására 3

Műhelykérdések

Fejős László–Payer Barbara: Honlapnézőben: megyei könyvtáraink az interneten (2) 10

História

Villám Judit: Deák Ferenc élete és gondolatai 32

Sonnevend Péter: Az angolszász közkönyvtár létrejötte 37

Konferenciák

Bartos Éva: „Nem csak zene” 55

Könyv

Pogány György: Az olvasókörök városa..... 57

From the contents

Action plan for the harmonization of digitization projects and conceptions (3);
László Fejős–Barbara Payer: On the homepages of county libraries (10)

Cikkeink szerzői

Bartos Éva, a Könyvtári Intézet osztályvezetője; *Fejős László*, a Könyvtári Intézet munkatársa; *Payer Barbara*, a Könyvtári Intézet munkatársa; *Pogány György*, az ELTE oktatója; *Sonnevend Péter*, a Kaposvári Egyetem tanára; *Villám Judit*, az Országgyűlési Könyvtár gyűjteményvezetője

Szerkesztőbizottság:

Biczák Péter (elnök)

**Borostyániné Rákóczi Mária, Kenyéri Kornélia,
Poprády Géza**

Szerkesztik:

Győri Erzsébet, Sz. Nagy Lajos, Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest, I. Budavári Palota F épület – Telefon: 224-3791; E-mail: 3k@oszk.hu;
Internet: www.ki.oszk.hu/3k

Közreadja: az Informatikai és Könyvtári Szövetség, a Könyvtári Intézet, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma

Felelős kiadó: **Dippold Péter**, a Könyvtári Intézet igazgatója

Technikai szerkesztő: **Korpás István**

Nyomta az AKAPRINT Nyomdaipari Kft., Budapest

Felelős vezető: **Freier László**

Terjedelem: 5,7 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatja a
Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
Nemzeti Kulturális Alapprogram

Terjeszti a Könyvtári Intézet
Előfizetési díj 1 évre 3600 forint. Egy szám ára 300 forint
HU-ISSN 1216-6804

CSELEKVÉSI TERV A DIGITALIZÁLÁSI PROGRAMOK ÉS KONCEPCIÓK ÖSSZEHANGOLÁSÁRA

Készült a svédországi Lundban
a 2001. április 4-én tartott szakértői ülést követően

AZ EURÓPÁBAN FOLYÓ DIGITALIZÁLÁSI TEVÉKENYSÉGEK ÖSSZEHANGOLÁSÁNAK MEGVALÓSÍTÁSI KERETTERVE

AZ EURÓPAI TARTALOM MEGJELENÍTÉSE A VILÁGMÉRETŰ HÁLÓZATOKON¹

A DIGITALIZÁLÁSI PROGRAMOK KOORDINÁCIÓS MECHANIZMUSAI

A jelen cselekvési terv azokat a kezdeti tevékenységeket ismerteti, amelyek segítségével az európai kulturális és tudományos tartalom digitalizálásának minőségét javítani lehet, és a „lundi alapelvek”-ben megnevezett célokat el lehet érni. A terv olyan intézkedéseket irányoz elő, amelyeket 2002 vége előtt be kell fejezni vagy legalább meg kell kezdeni. Az intézkedések eredményei folyamatosan beépülnek az adott területen most kialakulóban lévő, hosszabb távra szóló tevékenységi tervbe.

---

¹ A fordítás (Hegyközi Ilona munkája) az Országos Széchényi Könyvtár megbízásából az Európai Bizottság DigiCult (Digital Heritage and Cultural Content) programjának engedélyével történt. A Lundi alapelvek magyar fordítása a 3K 2003. évi júliusi számában jelent meg. Az alapelveket és az itt közölt akciótervet az EU-tagállamok nyelveim lásd a http://www.cordis.lu/ist/ka3/digicult/lund_principles.htm weboldalon, magyarul pedig a MEK Egyesület honlapján a <http://mek.oszk.hu/egyesulet/lund-hun.htm> címen. A fordítás az ott szereplő 1.3 tervezet alapján készült. A további értekezletek jegyzőkönyveit és egyéb kapcsolódó anyagokat lásd a <http://www.cordis.lu/ist/ka3/digicult/reports.htm> weboldalon.
– A ford. megj.

1. FELADAT: JOBB KONCEPCIÓK ÉS PROGRAMOK KIALAKÍTÁSA EGYÜTTMŰKÖDÉSSSEL ÉS ÖSSZEVETÉSSSEL

1/a tevékenység: A digitalizálási koncepciók és programok nemzeti webhelyei

Cél: A tagállamok közötti információcsere a programokról és koncepciókról, valamint az egyes országokban folyó tevékenységek megjelenítése a tapasztalatok és a szakismeretek közös kiaknázása érdekében.

A megvalósítás módja és a feladatok: Egy kisebb szakértői csoport kidolgozza a nemzeti koncepciók modelljének (baseline profile) fő vonalait a tagállamok által korábban szolgáltatott kérdőíves felmérés adatai alapján. Ezeket az adatokat összevetik a modellel, majd újra megküldik a tagállamoknak, hogy helyezzék el a nemzeti weblapjukon. A szakértők meghatározzák, hogy az információknak milyen minimális minőségi kritériumoknak kell megfelelniük az aktualitás, a többnyelvűség, a hozzáférhetőség és az elérhetőség tekintetében. Minden tagállam maga dönti el, milyen webhelyen kívánja megjeleníteni ezeket az adatokat, és egyben gondoskodik a szükséges frissítési és gondozási mechanizmusokról is. A Bizottság dolga elsősorban az, hogy helyet adjon egy közös honlapnak, amely a nemzeti webhelyekre rámutat.

Résztevők: A tagállamok – mindenekelőtt azok, amelyek mintaszerű webhelyekkel rendelkeznek – szakértőket jelölnek ki arra, hogy a modellkoncepció fő vonalait kimunkálják. Az egyes tagállamok létrehozzák a webhelyeket, és kidolgozzák a magukról közzétett adatok frissítésének mechanizmusait. A Bizottság összehívja a szakértői csoportot, és összeveti a már rendelkezésre álló adatokat az említett modellkoncepció közösen kialakított adatstruktúrájával.

Ütemezés: A szakértői csoport felállítása 2001. június végéig; a szempontrendszer létrehozása 2001. augusztus végéig; a webhelyek kialakítása – beleértve a központi weboldalt és a tagállamokról közzétett adatok körét – 2001. szeptember végéig.

1/b tevékenység: A koncepciók és programok összevetési (benchmarking) keretrendszerének² meghatározása

Cél: Egy olyan összevetési keretrendszer jóváhagyása és bevezetése, amely az egy-egy országon belüli, illetve több tagállam közötti koordináció kulcsfontosságú eszköze, valamint az előrehaladás és a minőségi fejlődés jelzésére szolgáló eszközök kifejlesztése.

A megvalósítás módja és a feladatok: Szakértői fókuszcsoport létrehozása a modell finomítása érdekében, mielőtt azt a tagállamok elé beterjesztik elfogadásra és alkalmazásra. A szakértők kidolgozzák a modell jóváhagyási és megvalósítási rendjét

---

² Lásd: a lundi tanácskozáson, 2001. április 4-én a Bizottság szolgáltatásaihoz összeállított „Draft framework for benchmarking digitisation policies” (Keretrendszer-tervezet a digitalizálási koncepciók összevetéséhez) című dokumentumot.

is, például a szükséges „szándéknyilatkozatokat”. Ennek segítésére az egyes tagállamok létrehozzák a levelezők (kapcsolattartók) hálózatát, amely fórumul szolgál majd a minőségi összevetéssel kapcsolatos vitákhoz, a megvalósítási és továbbfejlesztési elképzelések megtárgyalásához.

Részvevők: A tagállamok szakértőket jelölnek az összevetéssel foglalkozó munkacsoportba, és megalakítják a „levelezők és szakértők országos hálózatait”.

A Bizottság segíti a munkacsoportot a modell véglegesítésében.

Ütemezés: A munkacsoport megalakítása 2001. június végéig; a nemzeti levelezők hálózatáé 2001. szeptemberéig.

1/c tevékenység: Mutatószámok kidolgozása és adatgyűjtés

Cél: Keretrendszer létrehozása a kulturális és tudományos források európai digitalizálási munkálatainak összevetésére és annak figyelemmel kísérése, hogy az e-Európa program célkitűzései hogyan hatnak az európai digitális tartalomnak a világméretű hálózatokon való megjelenítésére.

A megvalósítás módja és a feladatok: A koncepciók összevetésére szolgáló keretrendszerből kiindulva a célnak megfelelő mennyiségi és minőségi mutatószámokat keresnek, illetve dolgoznak ki; ez a tevékenység kiterjed az adatgyűjtés módszereire és a más szervezetekkel ennek érdekében folytatott együttműködésre is. A munkálatokat az összevetés kérdéseivel foglalkozó szakértői csoport végzi el a digitalizálási referenciamodellek vizsgálatára támaszkodva. Meghatározzák azt is, hogy melyek azok a legfontosabb mutatószámok, amelyek az Európában folyó digitalizálási tevékenységek összevetésére alkalmasak.

Részvevők: A tagállamok a csoportba delegált szakértőik révén vesznek részt a munkában. A Bizottság elindítja az említett vizsgálatot, és együttműködést épít ki más összevetési kezdeményezésekkel, valamint a témába vágó IST-projektekkel.

Ütemezés: A vizsgálat 2001. őszen indul; a legfontosabb mutatószámokat 2002. februárjáig választják ki, az első adatsorok összegyűjtésére ugyanekkor kerül sor. A digitalizálási mutatószámok körére 2002. áprilisáig kell ajánlásokat tenni.

1/d tevékenység: A koordinációs tevékenységek támogatása

Cél: Infrastruktúra létrehozása a tagállamok közötti koordináció támogatására.

A megvalósítás módja és a feladatok: Számos tevékenység indul az eddig már létrejött együttműködés támogatásának folytatása és továbbfejlesztése érdekében. Ezek közé tartozik, hogy a tagállamok képviselőiből koordináló csoport jön létre, amely kezdetben az Elnökség égisze alatt találkozik; on-line fórumok vagy vitacsoportok indulnak, hogy azok, akik a tagállamokban a kulturális és tudományos tartalom digitalizálásáért felelősek, vagy a digitalizálás területén aktív tevékenységet folytatnak, párbeszédet és tapasztalatcserét tudjanak folytatni; valamint a munka támogatására titkárság vagy egy intézmény alakul.

Részvevők: A tagállamok létrehozzák a koordinációs csoportot, és megállapodnak annak feladatköréről. A vitafórumok működtetéséhez felhasználják az IST-

program keretében már támogatást elnyert meglévő hálózatokat, különösen a CULTIVATE-EU hálózatot. Megvizsgálják azt a lehetőséget, hogy a titkárság az IST programtól kapjon támogatást, például a már folyó tevékenységek csoportosításával a jobb áttekinthetőség érdekében.

Ütemezés: A koordinációs csoport 2001 szeptemberéig alakul meg; a levelezőlisták 2001 júliusáig–augusztusáig jönnek létre. A titkárságot 2002 közepéig kell létrehozni.

2. FELADAT: A DIGITALIZÁLT FORRÁSOK FELTÁRÁSA

2/a tevékenység: Országos nyilvántartások

Cél: Az európai kulturális és tudományos tartalom megjelenítése és elérhetővé tétele a folyamatban lévő digitalizálási projektek nyilvántartásainak létrehozásával, országos „megfigyelő központok” segítségével.

A megvalósítás módja és a feladatok: A projektekről vagy a digitalizálásra kiválasztott tartalomról országos nyilvántartásokat alakítanak ki a már folyó tevékenységekre építve vagy a többi tagállam példáját felhasználva. A nyilvántartásoknak meg kell felelniük a tervezett tartalom és az elérési szolgáltatások terén érvényben lévő minőségi szabványoknak (az ajánlott gyakorlattal kapcsolatos irányelvek alapján, lásd a 3/b tevékenységet). A lehetséges platformokat az e területen legtapasztaltabb tagállamok által vezetett műszaki munkacsoport határozza meg, különös figyelmet fordítva a nyílt forráskódú és ingyenes szoftverekre; továbbá ők alkotják meg a többi tagállam számára a jól használható és hosszabb távon érvényes nyilvántartások kialakításához szükséges irányelveket.

Résztevők: A tagállamok a munkacsoport segítségével megalkotják az ajánlott gyakorlatra vonatkozó irányelveket, felhívják a figyelmet a projektek meglévő nyilvántartásaira, és újakat hoznak létre.

Ütemezés: A munkacsoport 2001 júniusában létrejött; a fő ajánlások megfogalmazása 2001 szeptemberében esedékes; a nyilvántartások 2001 közepétől kezdve állnak majd rendelkezésre.

2/b tevékenység: A digitalizált tartalom felderítése

Cél: Az európai digitalizált kulturális és tudományos tartalom koordinált felderítésére hosszabb távon alkalmas műszaki infrastruktúra meghatározása.

A megvalósítás módja és a feladatok: Mivel a nyilvántartások általában hierarchikusan épülnek fel, a digitalizált források elérhetővé tétele érdekében a szóba jöhető digitalizált tartalom megtalálásához és begyűjtéséhez a szükséges műszaki elemeket és szabványokat meg kell határozni. Ebbe beleértendők a következőket érintő megállapodások: a metaadatok, a hálózatról való összegyűjtés (harvesting) eszközei, összeállítási és visszakeresési szolgáltatások, különös tekintettel a szabadon felhasználható/nyílt forráskódú eszközökre és a több-

nyelvűség támogatására. A metaadat-szabványokat egy szakértői csoport vizsgálja meg, amely figyelembe veszi az országos nyilvántartásokhoz szükséges metaadatok követelményeit, és ajánlásokat tesz a műszaki stratégiákra és a fejlesztési/megvalósítási teszthelyekre.

Résztevők: A tagállamok, amelyeket Franciaország fog össze, munkacsoportot hoznak létre; ennek a feladata, hogy kidolgozza a metaadatokra vonatkozó ajánlásokat, és jelentést tegyen a koordinációs csoportnak a követendő stratégiákról.

Ütemezés: A munkacsoport, amely kidolgozza a metaadatokról szóló ajánlástervezetet, valamint meghatározza a legközelebbi teendőket, köztük a lehetséges kísérleti projekteket, 2001 szeptemberéig megalakul.

3. FELADAT: AZ AJÁNLOTT GYAKORLAT NÉPSZERŰSÍTÉSE

3/a tevékenység: Példák és irányelvek az ajánlott gyakorlatra (good practice)

Cél: A szakismeretek és a hatékonyság támogatása az ajánlott gyakorlat átvételének ösztönzésével.

A megvalósítás módja és a feladatok: A tagállamok saját projektjeikből kiválasztják és népszerűsítik az ajánlott gyakorlat példáit a tapasztalatcsere és a szak tudás közös hasznosítása, valamint a különböző érintett közösségek egyetértésének elnyerése érdekében. Elemezni fogják az IST-programban a kulturális örökség területén zajló alkalmazási projekteket abból a szempontból, hogy az ajánlott gyakorlatot mennyire népszerűsítik. A közeljövőben számba veszik az ajánlott gyakorlatra vonatkozó, már meglévő irányelveket, és azokra felhívják az érintett szakemberek figyelmét; a későbbiekben pedig kialakítják az ajánlott gyakorlat közös, egyeztetett irányelveit. Összegyűjtik a vonatkozó szabványokat is, és ajánlásokat tesznek azok alkalmazására, például munkacsoportok és projektek keretében.

Résztevők: A tagállamok létrehozzák és népszerűsítik az ajánlott gyakorlat saját példáit; a Bizottság pedig a folyamatban lévő projektek segítségével áttekinti a meglévő irányelveket, és javaslatot tesz az irányelvek egyeztetésének a struktúrát vagy a tipológiát érintő kérdéseire.

Ütemezés: A tagállamok példái és a meglévő, válogatott irányelvek áttekintése 2001 szeptemberéig; az alkalmazási projektek tanulságainak elemzése és az ajánlott gyakorlat kialakítása 2002 áprilisáig.

3/b tevékenység: Kompetenciaközpontok

Cél: A „kompetenciaközpontok” népszerűsítése.

A megvalósítás módja és a feladatok: A kulcsfontosságú műszaki területeken kiemelkedő jártassággal és szakismeretekkel rendelkező intézmények vagy azok

konzorciumai szolgáltatásokat indítanak a digitalizálással foglalkozó kulturális intézmények segítésére és támogatására. Ezek a szolgáltatások létrejöhetnek és támogatást kaphatnak országos vagy európai együttműködéssel, kihasználva például az IST 2001. évi munkaprogramjának lehetőségeit.

Résztvevők: A tagállamok, kutatóintézetek és az információipar intézményei.

Ütemezés: 2002-től kezdődően.

4. FELADAT: TARTALMI KERETRENDSZER

4/a tevékenység: Közös cselekvési terv a jó minőségű európai digitalizált tartalomhoz való hozzáférés érdekében

Cél: Az európai tartalom értékének lehető legjobb érvényesítése és közös fejlesztési célok kitűzése a digitális kulturális és tudományos tartalom területén egy közös, európai együttműködési terv kritériumainak és kereteinek kialakításával, a megvalósítás megfelelő mechanizmusaival egyetemben (Charta, szándéknyilatkozat stb.).

A megvalósítás módja és a feladatok: A koordinációs csoport létrehozása után és titkárságának esetleges támogatásával közösen kell kialakítani a digitalizált kulturális és tudományos örökség eléréséhez szükséges európai e-kultúra infrastruktúrájának koncepcióját (eCulture portál). Az előkészületek során figyelembe veszik a felveendő digitális tartalom értéknövekedését és minőségi kritériumait, a műszaki szabványokat, az azok alkalmazásáról szóló megállapodásokat és a szolgáltatások minőségét. Meg kell határozni a megvalósítás stratégiai eszközeit is (Charta, szándéknyilatkozat stb.).

Résztvevők: A tagállamok.

Ütemezés: 2001 októberétől folyamatos; a munkamódszert a tagállamok koordinációs csoportja határozza meg, a keretrendszer és az egyeztetési stratégia 2002 közepére készül el.

4/b tevékenység: A tartalom hosszabb távú elérése

Cél: A digitalizált kulturális és tudományos tartalom hosszú távú elérhetőségének biztosítása

A megvalósítás módja és a feladatok: A szabványok alkalmazása és az ajánlott gyakorlat átvétele bizonyos, bár meglehetősen korlátozott mértékben garantálja a digitalizált tartalom jövőbeli hozzáférhetőségét. A hosszú távú megőrzés területén kutatásokra van szükség, meg kell határozni a legfontosabb problémákat, és ki kell dolgozni a megfelelő műszaki megoldásokat. E célok elérése érdekében a jövőre szóló kutatási programot kell készíteni. A DLM Forum és az IST által támogatott tevékenységek is szerepet játszanak ebben a folyamatban.

Résztvevők: A Bizottság és az információipar intézményei.

Ütemezés: 2001-től kezdődően.

A tevékenységek időrendi áttekintése

Határidő/ Tevékenység	2001. július	2001. szeptember	2001. november	2002. február	2002. április	2002. június
A koncepciók webhelyei		<i>modell+a tagállamok webhelyei</i>				
A programok összevételének keretrendszerre	<i>a szakértői munkacsoport megalakulása – jolyamatban</i>	<i>nemzeti kapcsolattartók hálózata</i>				
Mutatószámok és adatgyűjtés			a vizsgálat kezdete	a legfontosabb mutatószámok meghatározása; az első adatsorok rögzítése	a digitalizálási mutatószámok tervezete	
A koordináció támogatása		<i>levelezőlisták+a koordinációs csoport megalakulása</i>				<i>titkárság</i>
Országos nyilvántartások	<i>a munkacsoport megalakulása (a nyilvántartással már rendelkezőkből)</i>	<i>ajánlások; az első nyilvántartások rendelkezésre állnak</i>				
A feltárás infrastruktúrája	<i>megegyezés a munkacsoportról – a DELOS keretében</i>	<i>ajánlások a metaadatról+következő lépések és kérésletti projektek</i>				
Irányelvek az ajánlott gyakorlatról		<i>példák a tagállamokból és a meglévő kiválasztott irányelvek áttekintése</i>		alkalmazási projektek elemzése; az irányelvek egyeztetett megközelítése		
Kompetenciaközpontok					a központok megalakulása	
Közös cselekvési terv	<i>a minőségi keretrendszer – első tervezet a július 17-i brüsszeli tanácskozára</i>		<i>szakértői tanácskozás a minőségről</i>	<i>a munkacsoport megalakulása a koordinációs csoport közvetítésével</i>		<i>keretrendszer és egyeztetési stratégia</i>
Hosszú távú elérés				kutatási program		

6 a tagállamok; a tagállamok a Bizottság támogatásával; a Bizottság